

โครงการห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab)

1. ที่มา

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 ข (4) ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานบุคคลภาครัฐ ให้มีความคิดสร้างสรรค์และคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้การปฏิบัติราชการและการบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้บัญญัติไว้ชัดเจนในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพและเสริมสมรรถนะของบุคลากรภาครัฐให้สอดคล้องกับบริบทความท้าทายในปัจจุบันที่ขับเคลื่อนสังคมด้วยนวัตกรรมทั้งในเชิงความคิดและสิ่งประดิษฐ์ เพื่อตอบโจทย์ของประเทศที่กำลังก้าวสู่ยุค Thailand 4.0 ที่ต้องการหลุดพ้นจากกับดักของประเทศรายได้ปานกลาง ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ในขณะเดียวกัน ภาครัฐจำเป็นต้องมีการปรับตัวขนานใหญ่ ให้สามารถเป็น ภาครัฐหรือระบบราชการ 4.0 ที่ต้องทำงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นหลัก (Better Governance, Happier Citizens) เพื่อให้สามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ (1) ภาครัฐต้องเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน (2) ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และ (3) มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย

1.2 นางเฮเลน คลาร์ก ผู้บริหารสูงสุดโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เข้าเยี่ยมคารวะ นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2560 ณ ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล โดย UNDP แสดงเจตจำนงที่จะใช้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการประสานการพัฒนาสู่ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค และได้เสนอที่จะนำแนวคิดการพัฒนาผ่านกลไก Government Lab มาริเริ่มใช้ในประเทศไทย ซึ่ง UNDP ได้ดำเนินการจนประสบความสำเร็จมาแล้วในหลายประเทศ

1.3 คณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2560 นายกรัฐมนตรีมีข้อสั่งการมอบหมายให้ รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) ร่วมกับสำนักงาน ก.พ. สำนักงาน ก.พ.ร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อให้มุ่งเน้นกิจกรรมการระดมความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนหรือแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายสำคัญต่าง ๆ ของรัฐบาล ต่อมา รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) ได้ประชุมหารือร่วมกับสำนักงาน ก.พ. และสำนักงาน ก.พ.ร. เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560 กำหนดแนวทางในการจัดหลักสูตรการบริหารราชการแผ่นดินตามกรอบการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (หลักสูตร ป.ย.ป.) โดยมอบหมายให้ทั้ง 2 หน่วยงานร่วมกันจัดทำร่างหลักสูตรฯ ประกอบด้วย 3 หลักสูตร ตามกลุ่มเป้าหมายตามข้อสั่งการ นายกรัฐมนตรี ดังนี้

1) หลักสูตรการบริหารราชการแผ่นดินเชิงยุทธศาสตร์ (ป.ย.ป. 1)
(สำหรับปลัดกระทรวงและอธิบดี)

2) หลักสูตรการสร้างผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง

2.1) หลักสูตรการสร้างผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง สำหรับรองอธิบดี (ป.ย.ป. 2/1)

2.2) หลักสูตรการสร้างผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง สำหรับผู้ว่าราชการจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัด (ป.ย.ป. 2/2)

1.4 หลักสูตรการบริหารราชการแผ่นดินเชิงยุทธศาสตร์ (ป.ย.ป. 1) กำหนดประเด็นที่ใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Strategic Thinking Session) ซึ่งมีรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสุวิทย์ เมษินทรีย์) เป็นประธาน เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2560 จำนวน 2 เรื่อง คือ ประเด็นการพัฒนาคนสู่ศตวรรษที่ 21 โดยมีกระทรวงแรงงานเป็นเจ้าภาพหลัก และประเด็นการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเจ้าภาพหลัก ซึ่งในส่วนด้านการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐนั้น กำหนดให้มีกลุ่มย่อยเพื่อผลักดันด้านนวัตกรรมภาครัฐ โดยมีสำนักงาน ก.พ.ร. เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.5 สำนักงาน ก.พ.ร. ได้จัดการประชุมเปิดหลักสูตร “การบริหารราชการแผ่นดินตามกรอบการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (ป.ย.ป.)” เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2560 โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน ทั้งนี้ ในงานดังกล่าวรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสุวิทย์ เมษินทรีย์) ได้ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ระบบราชการ 4.0 กับการขับเคลื่อน ป.ย.ป.” กล่าวถึงแนวคิดการขับเคลื่อนประเทศด้วย Prime Minister Labs (PM Labs) ซึ่งประกอบไปด้วย Future Lab, Policy Lab และ Government Lab

2. การดำเนินการ

2.1 การอบรมหลักสูตรการบริหารราชการแผ่นดินเชิงยุทธศาสตร์ (ป.ย.ป. 1) กลุ่มย่อยด้านนวัตกรรมภาครัฐ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2560 มีมติกำหนดกรอบการดำเนินงานของการส่งเสริมนวัตกรรมภาครัฐ จะเน้นใน 4 เรื่อง ได้แก่

(1) **นวัตกรรมเชิงนโยบาย (policy innovation)** เป็นการคิดริเริ่มนโยบายใหม่ ๆ ทำอย่างไรให้ภาครัฐ ออกกฎ ระเบียบที่ทันสมัย เหมาะสม และทันแก่เหตุการณ์ รวมทั้ง ต้องวางนโยบายให้ชัดเจน เชื่อมโยงกับ Innovation Policy ของประเทศ (หน่วยงานหลัก: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

(2) **นวัตกรรมด้านกระบวนการทำงาน (process innovation)** เป็นการเปลี่ยนแนวทางหรือวิธีการผลิตสินค้า หรือการให้บริการในรูปแบบที่แตกต่างออกไป ด้วยการพัฒนาสร้างสรรค์กระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (หน่วยงานหลัก: กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

(3) **นวัตกรรมบริการ (services innovation)** เป็นการปรับปรุงบริการหรือสร้างบริการใหม่ (หน่วยงานหลัก: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

(4) **การปรับเปลี่ยนกระบวนการทางความคิด (mindset) ของข้าราชการ** ซึ่งเป็นส่วนของการสร้างบิรพแวดล้อม (Ecosystem) ให้เกื้อหนุนต่อการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐได้อย่างยั่งยืน โดยนำแนวคิดห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) ซึ่งประยุกต์การคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ที่เน้นผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ (user or human-centered design) และอาศัยการสานพลังความร่วมมือ (collaboration) ในการพัฒนานวัตกรรมงานภาครัฐ (หน่วยงานหลัก: สำนักงาน ก.พ.ร.)

2.2 สำนักงาน ก.พ.ร. ได้จัดประชุมร่วมกับผู้แทน UNDP ประเทศไทย เพื่อกำหนดกรอบความร่วมมือ และแนวทางการดำเนินการพัฒนาห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) อย่างต่อเนื่อง โดย UNDP พร้อมทั้งจะช่วยสนับสนุนองค์ความรู้ต่าง ๆ และประสานผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเพื่อมาช่วยดำเนินการ อีกทั้ง เสนอให้ขยายความร่วมมือไปยังหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีประสบการณ์ใช้การคิดเชิงออกแบบ (design thinking) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานบริการภาครัฐ

3. กรอบแนวคิดการดำเนินงาน

ในการพัฒนานวัตกรรมของภาครัฐ แนวทางประการหนึ่งที่หลายประเทศได้นำมาประยุกต์ใช้ และประสบความสำเร็จอย่างมาก ได้แก่ การจัดให้มีห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) ขึ้น โดยการประยุกต์รูปแบบการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางธุรกิจหรือการคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ซึ่งเน้นผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ (user or human-centered design) และอาศัยการสานพลังความร่วมมือ (collaboration) กับทุกภาคส่วนเพื่อคิดค้นและสร้างร่วมกัน ผ่านกระบวนการทดสอบ/ทดลองในห้องปฏิบัติการออกแบบ (design lab) อันจะก่อให้เกิดนวัตกรรมด้านการวางนโยบายสาธารณะและการส่งมอบบริการให้แก่ประชาชน ตัวอย่างเช่น Mindlab ของเดนมาร์ก Helsinki Design Lab ของฟินแลนด์ PolicyLab ของอังกฤษ GovLab ของสหรัฐอเมริกา DesignGov ของออสเตรเลีย และ THE Lab ของสิงคโปร์¹

การคิดเชิงออกแบบเป็นการเชื่อมโยงการคิดริเริ่ม (creativity) และนวัตกรรม (innovation) เข้าด้วยกัน โดยเน้นการกระตุ้นความคิด การสร้างความคิดใหม่ ๆ การแสวงหาหนทางใหม่ ๆ ให้แก่ปัญหาที่มีอยู่ หรือการแสวงหาโอกาสใหม่ โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสร้างนวัตกรรมอันเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่ผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ หรือวิธีการใหม่ ๆ ในการทำ หรือประกอบธุรกิจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคิดเชิงออกแบบช่วยทำให้ความคิดริเริ่มต่าง ๆ สามารถนำไปปฏิบัติจนเกิดผลลัพธ์สุดท้ายได้จริง โดยมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้²

(1) การสร้างความเข้าใจในบริบทภาพรวม (understand the broad context) เพื่อเริ่มต้นรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ในการรับบริการ ความไม่พึงพอใจ และความต้องการของประชาชนผู้ใช้บริการ

(2) การเข้าถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ (gain empathy for stakeholder's real needs) โดยอาจจัดให้ข้าราชการได้มีโอกาสเข้ามาสังเกตการณ์ สัมผัสและเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้เห็นถึงปัญหาช่องว่างระหว่างผู้กำกับควบคุมดูแล/ผู้ให้บริการ (regulator/service provider) กับฝ่ายผู้รับบริการ (user) ตลอดจนเริ่มต้นมองหาโอกาสในการปรับปรุง

^๑ ที่มา <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/capacity-building/global-centre-for-public-service-excellence/DesignThinking.html>

^๒ ที่มา <https://www.capam.org/files/๒๐๑๖BiennialPresentations/Design-ledInnovationInTheSingaporePublicService-AlexanderLau.pdf>

(3) การทดลองด้วยความคิดที่หลากหลาย (experiment with diverse ideas) อันเป็นการระดมสมองเพื่อสำรวจค้นหา (explore) หรือสร้างจินตนาการทางความคิด (ideate) การสร้างต้นแบบ (prototype) รวมทั้งการทดลอง/การทดสอบ (testing) ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

(4) การวางกลยุทธ์ขยายผล (strategize the rollout) อันเป็นการนำผลการทดลองไปสู่การปฏิบัติในวงกว้างต่อไป

ทั้งนี้ เห็นได้ว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับ “ศาสตร์พระราช” หรือหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

4. ขอบเขตและแผนการดำเนินงาน

โครงการห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) ในปี พ.ศ. 2560 มีขอบเขตการดำเนินงานดังนี้

4.1 จัดหลักสูตรเพื่อปรับกระบวนการทางความคิด (Mindset) และเสริมสร้างขีดสมรรถนะของบุคลากร ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน ให้เข้าใจกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) แล้วสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐ

4.2 นำร่องการพัฒนาบริการภาครัฐ โดยอาศัยแนวคิด Innovation Lab และ Design Thinking มาใช้ในการออกแบบเพื่อการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมบริการภาครัฐ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยจะดำเนินโครงการนำร่อง ใน 4 เรื่อง ซึ่งคัดเลือกจากงานบริการที่ประชาชนผู้รับบริการ พบปัญหาหรือความเจ็บปวด (Pain point) จากการรับบริการ และหน่วยงานเจ้าของงานบริการมีความพร้อมที่จะผลักดันให้บังเกิดผลตามระยะเวลาที่กำหนด ดังนี้

(1) การแก้ปัญหากระบวนการรอคิวตรวจรักษาในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นปัญหาความเดือดร้อนของคนไข้ผู้รับบริการในการมาขอรับการรักษาในโรงพยาบาล โดยเฉพาะโรงพยาบาลของรัฐที่ประชาชนต้องมายืนคิวเพื่อพบแพทย์ล่วงหน้า ซึ่งอาจใช้ระยะเวลานาน 5-6 ชั่วโมง ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกในเรื่องการเดินทางที่ต้องมารอล่วงหน้า และอาจมีผลถึงการไม่ได้รับการตรวจรักษาที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเพียงพอ เนื่องจากแพทย์ต้องรีบเร่งในการวินิจฉัย

(2) การแก้ไขปัญหาความล่าช้าในกระบวนการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์สมุนไพร ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงพาณิชย์ได้รับข้อร้องเรียนจากภาคเอกชนผู้รับบริการ ถึงความไม่สะดวกและความล่าช้าในการขอรับบริการขึ้นทะเบียน อันมีผลกระทบต่อตลาดการส่งออกของประเทศไทย

(3) การปรับกระบวนการออกมาตรฐาน ISO ของห้องปฏิบัติการทดสอบ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการส่งออกผลิตภัณฑ์สุขภาพของประเทศ โดยที่ผ่านมายังพบปัญหาเรื่องความล่าช้า และมีหลายขั้นตอนทำให้ใช้เวลาในการรับรองที่ยาวนาน ไม่ทันกับความต้องการของผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงนำไปสู่ข้อเสนอในการปรับปรุงกระบวนการรับรองเพื่อให้มีความสะดวก รวดเร็ว ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และนำระบบสารสนเทศเทคโนโลยีมาสนับสนุนกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(4) การแก้ไขปัญหาประชาชนในระดับพื้นที่ (อำเภอ) โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและส่วนราชการในการให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนประสบการณ์ถึงปัญหาความเดือดร้อนในการขอรับบริการจากภาครัฐ และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือความต้องการต่าง ๆ เพื่อให้ภาครัฐได้ปรับปรุงงานบริการให้ประชาชนมีสุขภาวะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น